6 Литература и средства обучения*

6.1 Основная литература

На государственном языке:

1. Бисембаева Р.С., Раисова Ә.Т., Нұрқасымова Р.Ғ.. Оқулық «Акушерия». – Алматы. 2004.
2. А.Т Раисова, Р.Ғ. Нұрқасымова. Оқулық «Акушерия және гинекология». – Алматы. 2002.

На русском языке:

1. Акушерство: учебник + CD. Радзинский В.Е. – М., 2008. - 904 с.
2. «Гинекология. Практикум» В.Б. Цхай, Т.А. Макаренко, Е.К. Шаламова, И.О. Ульянова – Ростов-на-Дону. 2006.
3. Сестринское дело в акушерстве и гинекологии: учебник. Дзигуа М.В. – М., 2011. – 528 с.
4. «Акушерство и гинекология. Практикум» под редакцией Т.Е. Белокриницкой. – Ростов-на-Дону. 2007.

6.2 Дополнительная литература

1. Внутрибольничная инфекция: учебное пособие. В. Л. Осипова. М., 2009. – 256 с.
2. Гинекология. Л.Н. Василевская, В.М. Грищенко, В.П. Юровская, Н.А. Щербина. – Ростов-на-Дону, «Феникс». - 2007.
3. Перинатальное акушерство. В.Б. Цхай – Ростов-на-Дону, «Феникс», 2007.
4. Программа ВОЗ «Безопасное материнство». 2008.

6.3 Средства обучения:

1. Дидактические и наглядные пособия;
2. Тесты на бумажных и электронных носителях;
3. Учебно-методические пособия на бумажном и на электронном носителе;
4. Диапозитивы, слайды, учебные фильмы;
5. Комплект тематических плакатов;
6. Сборник тестов и задач.

Примечание: Список литературы может обновляться ежегодно.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ МИНИСТРЛІГІ
ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ

ҮЛГІЛІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

АКУШЕРИЯ ЖӘНЕ ГИНЕКОЛОГИЯ

0301000 - «ЕМДЕУ ІСІ» мамандығы

0301013 - «Фельдшер» біліктілігі

Сағат көлемі - 130

Астана 2010

Автор:

1. Л.А. Исакова – «Батыс Қазақстан медициналық колледжі» МКҚК акушерия және гинекология пәнінің оқытушысы.

Сарапшылар:

1. Н.Б. Дмитриенко – Батыс Қазақстан облысы облыстық перинаталды орталықтың директоры;
2. Т.С. Джумашева – Батыс Қазақстан облысы облыстық перинаталды орталық директорының орынбасары;
3. Ф.И. Еламанова – Ақтөбе медициналық колледжінің «Хирургия, акушерия және гинекология ОМК оқытушысы.

1 Медицина білімі мен ғылымының инновациялық технологиялар республикалық орталығы мен Орал қаласы «Батыс Қазақстан медициналық колледжі» МКҚК **ӘЗІРЛЕГЕН ЖӘНЕ ҰСЫНҒАН.**

2 Алғаш рет ЕНГІЗІЛГЕН.

3 ҮЛГІЛІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ 0301000 - «Емдеу ісі» мамандығы 0301013 - «Фельдшер» біліктілігі бойынша 2010 жылғы Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына сәйкес әзірленген.

4 ҮЛГІЛІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау Министрінің 2010 жылғы 5 тамызындағы № 604 бұйрығымен бекітілді.

ную полость). Клиника, диагностика, доврачебная помощь. Тактика фельдшера при данных ситуациях. Лечебно-охранительный режим в гинекологических стационарах. Основные лечебные процедуры. Медикаментозная терапия. Физиотерапия. Подготовка больных к малым и большим операциям. Особенности ухода за оперированными больными.

Практическое занятие:

Занятия проводятся в гинекологическом отделении: сбор анамнеза, осмотр больных с картиной острого живота, участие в подготовке инструментов к дополнительным методам обследования. Ассистирование на малых гинекологических операциях. Курация больных. Работа на посту, в процедурном, смотровом кабинете.

4 Требования к условиям организации и реализапции образовательного процесса

Выбор образовательных технологий должен быть обусловлен спецификой содержания предмета, направлен на формирование у обучающегося знаний, умений и навыков по уходу за гинекологическими больными, беременными, роженицами и родильницами в пределах компетенции медицинской сестры по уходу (см. ГОСО, образовательную программу). Согласно ГОСО, введена структура модульного обучения с уклоном на формирование у обучающихся базовых, профессиональных и специальных компетенций. При проведении практических занятий предусматривается деление групп на подгруппы численностью обучающихся не более 8 человек.

Для совершенствования практических навыков предусмотрена преддипломная практика по дисциплине.

Программа предоставляет право вносить обоснованные изменения и дополнения в формы, организацию, содержание, методы обучения. При обучении рекомендуется использование современной учебно-методической литературы, новых учебных и справочных пособий, электронных учебников, мультимедийных обучающих программ.

5 Контроль планируемого результата обучения

Форма контроля знаний включает исходный, текущий, промежуточный итоговый контроль. Предлагается при составлении рабочих учебных программ компетентностно-ориентированные практические работы и тестовые задания. Предусмотрено право выбора на формы проведения контроля. Итоговая аттестация проводится в виде комплексного экзамена по основным клиническим дисциплинам в 2 этапа: теория и практика.

нии и профилактике этих осложнений. Общие сведения об акушерских операциях. Классификация акушерских операций. Показания, условия, подготовка к операциям. Принципы современного обезболивания. Роль фельдшера в подготовке, выполнении операции и уходе за послеоперационными больными.

Раздел 4 Гинекология

Тема 4.1 Введение. Методика обследования больных с гинекологическими заболеваниями. Воспалительные заболевания женских половых органов. Нарушение репродуктивной функции женщины

Понятие о гинекологии. Связь гинекологии с другими науками. Принципы организации гинекологической помощи. Общий анамнез и его значение. Специальный гинекологический анамнез. Общее обследование. Специальный гинекологический осмотр. Дополнительные методы исследования в гинекологии. Общие данные о воспалительных заболеваниях женских половых органов, возбудители, пути их проникновения в женские половые органы. Понятие об экзогенной и эндогенной инфекции. Специфические и неспецифические воспалительные заболевания женских половых органов. Заболевания, передающиеся половым путем. Клинические признаки. Принципы диагностики. Лечение воспалительных заболеваний женских половых органов. Этиопатогенез расстройств менструальной функции. Классификация. Принципы диагностики. Лечение.

Практическое занятие:

Занятия проводятся в гинекологическом отделении: собирают анамнез у гинекологических больных. Проводят специальный осмотр: осмотр наружных половых органов, осмотр при помощи зеркал. Берутся мазки на степень чистоты влагалища, мазок на гонорею, мазок на онкоцитологию. Участвуют в проведении дополнительных методов исследования. Проводят курацию больных с данной патологей. Знакомятся с принципами ухода и лечения за больными. Работают в процедурном кабинете, в смотровой комнате, на посту.

Тема 4.2 Опухолевидные образования и истинные опухоли женских половых органов

Понятие об истинных опухолях и опухолевидных образованиях. Характеристика доброкачественных и злокачественных опухолей. Предраковые заболевания женских половых органов. Доброкачественные опухоли молочных желез. Клинические признаки. Принципы диагностики. Организация и значение массовых профилактических осмотров для раннего выявления и профилактики рака половых органов.

Практическое занятие:

Осмотр больных с различными формами и локализациями доброкачественных новообразований гениталий. Участие в приеме больных в кабинете патологии шейки матки, выписка направлений на гистологическое исследование. Работа в кабинете, исследование молочных желез с помощью маммографии.

Тема 4.3 Острый живот в гинекологии. Общая терапия гинекологических больных

Картина «Острого живота» в гинекологии. Возможные варианты (внематочная беременность, перекрут ножки кисты, апоплексия яичника, прорыв гнойника в брюш-

МАЗМҰНЫ

1. Түсіндірме жазба 6
2. Пәнді оқытудың жоспарланған нәтижелері 7
3. Пәннің тақырыптық жоспары және мазмұны 9
4. Оқу үрдісін ұйымдастыруға және жүзеге асыруға қойылатын талаптар . . . 17
5. Оқытудың жоспарланған нәтижесін бақылау 18
6. Әдебиеттер және оқу құралдары 18

Бұл үлгілік оқу бағдарламасын Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің рұқсатынсыз көбейтуге және таратуға болмайды.

1 Түсіндірме жазба

0301000 - «Емдеу ісі» мамандығы 0301013 - «Фельдшер» біліктілігі бойынша Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартын (бұдан әрі - МЖМБС) енгізуге байланысты «Акушерия және гинекология» пәні бойынша жаңа үлгілік оқу бағдарламасы құрастырылды.

«Акушерия және гинекология» пәнін оқу босандыру мекемелерінде өздігінен жұмыс істей алатын жалпы практика фельдшерлерін даярлауға арналған және ол болашақ мамандардың кәсіптік құзыреттіліктерін қалыптастыру бағдарламасының бір бөлігі болып табылады. Үлгілік оқу бағдарламасында фельдшер құзыреттілігін ескере отырып әйелдерге медициналық қызмет көрсетудегі профилактикалық шаралардың принциптеріне, «Халықтың денсаулығы туралы» Қазақстан Республикасының Кодексіне, ана мен бала денсаулығын қорғау туралы заңнамалық және нормативті-құқықтық құжаттамаларға, этикалық және құқықтық нормаларды, ауруханаішілік инфекциялардың алдын алуды және жүкті әйелдерге, босанатын және босанған әйелдерге күтім жасау мәселелерін білуге аса назар аударылады.

Пәннің құрамына мына тараулар кіреді:

- Қазақстанда акушерия-гинекологиялық көмек көрсетуді ұйымдастыру;
- ауруханаішілік инфекцияның алдын алу мәселелері;
- физиологиялық акушерия;
- патологиялық акушерия;
- шұғыл көмек көрсету әдістері, гинекологиялық аурулардың алдын алу әдістері.

Пән басқа клиникалық пәндермен интеграцияны қарастырады: акушерия мен гинекологиядағы мейірбике ісі, ішкі аурулар пропедевтикасы, ішкі аурулар, педиатрия, хирургия мен реанимациядағы мейірбике ісі және тағы да басқа жалпы кәсіптік пәндер. МЖМБС – на сәйкес білім алушылардың базалық, кәсіптік және арнайы құзырлықтарын қалыптастыруға арналған модульдік оқудың құрылымы енгізілген. Оқу жұмыс бағдарламасын құрастырғанда білім беру ұйымы пәнді оқыту бойынша үлгілік оқу бағдарламасында циклге бөлінген оқу уақытының көлемін сақтай отырып қазіргі заманға сай оқу технологиясын қолдана отырып 15-25%-ке дейін өзгертуге құқылы (ҚР МЖМБС 4.05-2008 «Орта білім. Техникалық және кәсіптік білім беру. Негізгі ережелер»).

Сабақты өткізу формалары:

- сабақтар оқу орнының сабақ кестесі бойынша жүргізіледі (теориялық, практикалық және жеке);
- білім алушылардың сабақтан тыс уақытта өз бетінше дайындалуы.

раскрытия шейки матки. Выделяют группу повышенного риска. Заполняют партограмму. Принимают участие в выполнении лечения.

Занятия проводятся в кабинете доклинической практики: на фантоме, кукле определяют положение, предлежание плода. Выслушивают сердцебиение плода. Изучают биомеханизм родов при тазовых предлежаниях. Пособие по Цовьянову при чисто ягодичном предлежании. Осложнения для матери и плода. В роддоме участие в приеме родов при тазовом предлежании. Измерение наружных размеров таза, измерение ромба Михаэлиса и определение его формы. Измерение индекса Соловьева. Определение диагональной и истинной коньюгаты. Определение признака Вастена. Определение предполагаемой массы плода. Определение видов разгибательных предлежании, распознавание. Особенности биомеханизма родов. Виды асинклитических вставлений, диагностика на фантоме неправильных вставлений головки. Диагностика неправильных положений плода, выпадение пуповины.

Тема 3.7 Кровотечения во время беременности и в родах. Геморрагический шок, ДВС-синдром. Эмболия околоплодными водами. Современные методы борьбы с кровотечениями в последовом и раннем послеродовом периодах. Преждевременная отслойка нормальной расположенной плаценты. Предлежание плаценты

Понятие о кровотечении во время беременности, в родах в послеродовом периоде. Кровотечение в первой половине беременности. Кровотечение во второй половине беременности (предлежание плаценты, преждевременная отслойка нормально расположенной плаценты). Кровотечение в родах: в первом, во втором и в третьем периодах и в раннем послеродовом. Расчет физиологической кровопотери и правила восстановления ее. Профилактика кровотечения во время беременности и в родах. Поздние послеродовые кровотечения, причины, клиника, диагностика. Геморрагический шок, клиническая картина в соответствии со стадиями. Диагностика. ДВС-синдром, причины, классификация, клиника и диагностика. Эмболия околоплодными водами, причины, клинические признаки. Современные методы борьбы с кровотечениями в последовом и раннем послеродовом периодах. Акушерская помощь на догоспитальном этапе. Роль фельдшера в выявлении и профилактике этих осложнений.

Практическое занятие:

Занятия проводятся в роддоме: проводят курацию беременных с подозрением на кровотечение во время беременности. Выделяют группу повышенного риска по кровотечению. Определяют группу крови и Rh- фактор под контролем врача. Участие в приеме родов, выделении последа Оказание помощи при патологии последового и раннего послеродового периода. Участие в гемотрансфузии. Участие в разборе случаев ручного отделения и выделения последа по историям родов. Неотложная помощь по стандартам.

Тема 3.8 Родовой травматизм. Акушерские операции

Виды родового травматизма: разрыв наружных половых органов, разрыв промежности и влагалища, шейки матки и матки, выворот матки. Акушерские свищи. Причины. Классификация. Диагностика. Клиника. Акушерская тактика на догоспитальном этапе. Решение вопроса о транспортабельности. Роль акушерки в выявле-

Тема 3.4 Аномалии развития и заболевания плода. Невынашивание беременности. Перенашивание беременности. Многоплодная беременность

Общие данные о патологии плода. Аномалии развития плода. Критические факторы. Перинатальный скрининг. Аномалия развития пуповины, амниона, плаценты. Методы диагностики аномалии, влияние их на течение беременности и родов. Трофобластические заболевания. Внутриутробная смерть плода: причины, диагностика, профилактика. Роль фельдшера в диагностике антенатальной гибели плода. Понятие о невынашивании. Современный взгляд на причину невынашивания в течение беременности. Понятие об антенатальной, неонатальной, перинатальной смертности. Течение и ведение родов при преждевременных родах. Осложнения. Понятие о перенашивании. Современный взгляд на причину перенашивания в течение беременности. Понятие об антенатальной, неонатальной, перинатальной смертности. Течение и ведение родов при запоздалых родах. Осложнения. Варианты многоплодной беременности. Диагностика. Особенности течения и ведения беременности и родов. Осложнения.

Практическое занятие:

Занятия проводятся в роддоме: составляют план ведения беременности и родов при данной патологии. Проводят курацию беременных. Определяют признаки зрелости новорожденных.

Тема 3.5 Аномалии таза. Разгибательные предлежания плода. Поперечное и косое положение плода

Понятие анатомического и функционального узкого таза. Классификация. Особенности биомеханизма родов. Диагностика. Течение беременности. Ведение родов. Профилактика осложнений при различных формах узкого таза. Роль акушерки в диагностике узких тазов, профилактике осложнений и своевременной госпитализации. Показания к оперативному родоразрешению при узких тазах.

Разгибательные предлежания плода: переднеголовное, лобное, лицевое. Диагностика. Биомеханизм и ведение родов при переднеголовном, и лицевом предлежаниях. Диагностика лобного предлежания и акушерская тактика. Высокое прямое стояние головки. Низкое поперечное стояние головки. Распознавание и акушерская тактика. Виды асинклитических вставлений. Причины неправильных положений плода, диагностика, определение позиции и вида. Течение беременности, осложнения. Своевременная госпитализация беременных с неправильными положениями плода.

Тема 3.6 Аномалии родовой деятельности. Тазовые предлежания плода

Физиологи и патология родовой деятельности. Методы регистрации сократительной деятельности и оценка ее эффективности. Регуляция сократительной деятельности матки. Патологический прелиминарный период. Аномалии родовой деятельности, классификация. Диагностика аномалий родовой деятельности. Выявление групп повышенного риска.

Причины тазовых предлежаний. Классификация. Диагностика. Течение и ведение беременности и родов. Осложнения в родах для матери и плода.

Практическое занятие:

Занятия проводятся в отделении патологии беременных: проводят курацию беременных с данной патологии. Учащиеся определяют тонус матки, высчитывают темп

2 Пәнді оқытудың жоспарланған нәтижелері

Білім бағдарламасында және стандартта жоспарланған оқыту нәтижелері	Үлгілік оқу бағдарламасында жоспарланған нәтижелер
Білім алушылар: **Базалық:** БҚ 1. Қоғамда адамдар арасындағы қатынасты реттеуде адамгершілік ережелерін, диалектикалық дамудың негізгі заңдары мен заңдылықтарын, практикалық қызметте қолданыстағы заңдарды қолдана білуде; БҚ 2. Саяси жүйе және саяси тәртіп, саясатқа деген адамдардың көзқарасы жайлы түсінігі болуда; БҚ 3. Экономика негізі жайлы жалпы ережені, экономика негіздерін білуде, елдегі және шетелдегі экономикалық жағдайларды меңгере білуде; БҚ 4. Қазіргі компьютерлік технологиялар жайлы түсінігі болуда және оларды қазіргі медицинада қолдана білуде, кәсіптік қызметте қазіргі ақпараттық технологияларды қолдана білуде; БҚ 5. Рецепт жазуда, грек-латын терминдерінің мағынасын түсіндіре білуде, дәрілік заттардың фармакодинамикасы мен фармакокинетикасының жалпы заңдылықтарын білуде; БҚ 6. Тіршіліктің пайда болуы мен дамуының жалпы заңдылықтарын, қалыпты және патологиялық жағдайларда адам организміндегі тіндер жасушаларының, ағзалар мен жүйелердің құрылымы мен қызметін білуде; БҚ 7. Тұқым қуалайтын аурулардың түрлерін және айқындау әдістерін меңгеруде және клиникалық пәндерді оқу кезінде алған білімдерін қолдана білуде; БҚ 8. Себептердің, жағдайлардың және организмнің жауап қайтару қасиетінің аурудың пайда болуындағы, дамуындағы,	Пәнді оқып білудің нәтижесінде білім алушы: - ҚР акушериялық көмек көрсетуді ұйымдастыруды; - ана мен бала денсаулығын қорғау туралы заңнамаларды; - диагностика әдістерін; - жүктіліктің және босанудың физиологиясы мен патологиясын; - экстрагенитальды патологиялар туралы; - жыныс жолдарымен берілетін аурулар жайында; - шұғыл көмек көрсетудің әдістерін; - алдын алу және оңалту жолдарын; - жүкті, толғатып жатқан және босанған әйелдерге күтім жасау принциптерін; - туа біткен және тұқым қуалаған аурулар диагностикасының скрининг әдістерін және олардың профилактикасын; - гинекологиялық науқастарды тексеру әдістерін; - гинекологиялық аурулардың клиникасын және диагностикалау әдістерін; - гинекологиялық аурулар кезінде шұғыл көмек көрсету принциптерін; - контрацепцияның қазіргі әдістерін **білуі тиіс.** - жүктілік пен босану ағымына бақылау жүргізуді; - диагноз қоюды; - қауіп-қатер топтарын анықтай алуды; - қалыпты босандыруды; - шұғыл көмек көрсетуді;

нәтижесіндегі рөлін, адам организміндегі барлық тіндер мен ағзалардың орналасуы мен құрылымын, олардың негізгі атқаратын қызметтерін білуде және алған білімдерін клиникалық практикада қолдана білуде; БҚ 9. Жасқа байланысты адам физиологиясын білуде және оларды арнайы пәндерді оқу кезінде қолдана білуде; БҚ 10. Патологиялық реакциялардың сипатын анықтай білуде, микропрепараттар бойынша әртүрлі патологиялық үрдістерді микроскопиялау техникасын игере және жіктей білуде; БҚ 11. Микробтардың, вирустардың табиғатын, олардың инфекциялық үрдістердің дамуындағы рөлін, медициналық ұйымдардың құрылымдық бөлімдеріндегі науқастар мен медицина қыметкерлерін инфекциялық бақылауда және олардың инфекциялық қауіпсіздігін білуде; **Кәсіптік:** КҚ 1. Науқастарға мейірбикелік күтім жасауды ұйымдастыруда және оларды бақылауда, емшараларды және медициналық іс-әрекеттерді орындау техникасын меңгеруде; КҚ 2. Ағзалар мен жүйелер қызметі бұзылыстарының негізгі симптомдары мен синдромдарын білуде, науқастарды зертханалық, функциональдық және аспаптық тексеру әдістеріне дайындау әдістемелерін игеруде; КҚ 3. Ересектер мен балаларға дәрігерге дейінгі және білікті медициналық шұғыл көмек көрсетуде; КҚ 4. Әртүрлі зақымданулар кезінде алғашқы медициналық жәрдем көрсету тәсілдерін, хирургиялық науқастарға күтім жасау әдістерін, жүрек-өкпе реанимациясы әдістемелерін меңгере білуде; КҚ 5. Барлық жас кезеңдерінде кездесетін аурулар дамуында және қауіпті жағдайларда қарқынды терапия мен реанимацияның	- халыққа гигиеналық тәрбие мен медицина-генетикалық кеңес беру шараларын өткізуді; - босанандыру дағдыларын меңгеруді; - тексерудің арнайы және қосымша әдістері арқылы жүктіліктің мерзімін анықтай алуды; - медицина-санитариялық алғашқы көмек көрсету жүйесінде жұмыс істей алуды; - босандыру мекемелерінде жүкті әйелдерге күтім жасай білуді және медициналық іс-әрекеттерді атқара алуды; - әйел жыныс мүшелерінің обыралды ауруларының ерте симптомдарын анықтай алуды; - әйелдерге сүтбезге күтім жасау әдістері жайлы кеңес беруді **үйреніп алуы қажет.** - медициналық этика мен деонтологияда; - акушерия-гинекологиялық мекемелерде санитария-гигиеналық режімді сақтай білуде; - отбасын жоспарлау мәселелесінде; - жүкті, толғатып жатқан және босанған әйелдерге күтім жасауда және қадағалау жүргізуде; - гинекологиялық науқастарға күтім жасауда және қадағалау жүргізуде **құзырлы болуы қажет.**

Раздел 3 Патологическое акушерство

Тема 3.1 Патологическое течение послеродового периода

Понятие о послеродовых осложнениях и заболеваниях не септической этиологии. Септические послеродовые заболевания. Классификация. Клиника, диагностика и принципы лечения послеродовых септических заболеваний. Послеродовые маститы: этиопатогенез, классификация, диагностика, лечение.

Практическое занятие:

Проводятся в роддоме: общий уход, знакомство с принципами организации работы послеродового отделения, в палатах совместного пребывания «матери и дитя». Соблюдение санитарного режима по действующим приказам. Принципы грудного вскармливания. Уход за молочными железами при трещинах, техника сцеживания грудного молока. Проведение бесед на темы: «Гигиена послеродового периода», «Профилактика маститов».

Тема 3.2 Заболевания, связанные с беременностью. Гестозы беременных. Современные методы лечения позднего гестоза и сроки родоразрешения

Понятие о гестозах. Современные теории этиопатогенеза гестозов беременных. Клиническая классификация. Клинические симптомы всех форм и стадий гестозов. Принципы комплексной интенсивной терапии поздних гестозов, с учетом формы, степени, тяжести течения. Неотложная доврачебная помощь при тяжелых формах позднего гестоза на догоспитальном этапе. Сроки родоразрешения. Выявление среди беременных группы повышенного риска. Роль фельдщера в выявлении, наблюдении, уходе и лечении беременных с гестозом.

Практическое занятие:

Занятия проводятся в отделении патологии, родильном зале: проводят обследование беременных с гестозом. Составляют план ведения беременности и родов при различных формах гестоза. Оценивают состояние и оказывают помощь на догоспитальном этапе. Осуществляют наблюдение за беременной, роженицей и родильницей с гестозом.

Тема 3.3 Беременность и экстрагенитальная патология. Особенности течения и ведения беременности и родов

Определение степени риска при вынашивании беременности с заболеваниями внутренних органов: заболевания сердечно-сосудистой системы, болезни кроветворных органов, эндокринные заболевания, болезни мочевыделительной системы. Сроки госпитализации. Особенности течения беременности и родов. Осложнения. Инфекционные заболевания, инфекции передаваемые половым путем, венерические заболевания, ВИЧ-инфекция пути заражения. Влияние заболевании на плод. Показания к прерыванию беременности. Прогноз для матери и плода. Беременность и изосерологическая несовместимость крови матери и плода. «Острый живот» в акушерстве.

Практическое занятие:

Проводят курацию беременных с экстрагенитальными заболеваниями. Выявляют среди беременных группу повышенного риска по заболеваниям.

Тема 2.2 Диагностика ранних и поздних сроков беременности. Гигиена беременных. Основы перинатологии

Диагностика ранних и поздних сроков беременности. Методы обследования беременной. Гигиена беременной женщины.

Перинатология, основные понятия. Факторы риска развития перинатальной патологии. Факторы окружающей среды, влияние на развитие эмбриона и плода. Фетоплацентарная система, оценка состояния плода. Фетоплацентарная недостаточность. Перинатальная патология, профилактика.

Практическое занятие:

Занятия проводятся в женской консультации. Обучающиеся принимают участие в приеме беременных – заполняют индивидуальные карты беременных, собирают анамнез, измеряют артериальное давление, пульс, размеры таза, окружности живота и высоту стояния дна матки, выписывают направления на обследование, заполняют обменные карты. Проводят наружные обследования. Определяют срок беременности, ДДО. Готовят беседу на тему: «Гигиена беременной».

Тема 2.3 Роды. Причины наступления родов. Клиническое течение родов. Безопасное материнство. Технология вагинальных родов. Внутриутробная гипоксия плода. Асфиксия новорожденного. Нормальный послеродовый период. Планирование семьи

Периоды родов, их продолжительность, изгоняющие силы. Биомеханизм родов при переднем и заднем виде затылочного предлежания плода. Безопасное материнство Клиническое течение и ведение родов. Причины, признаки внутриутробной гипоксии плода и ее лечение. Признаки асфиксии плода. Нормальный послеродовый период, его продолжительность. Принципы грудного вскармливания. Планирование семьи. Определение ВОЗ. Современные методы контрацепции.

Практическое занятие:

Занятия проводятся в кабинете доклинической практики, в роддоме изучается биомеханизм родов при переднем и заднем виде затылочного предлежания. На фантоме, с куклой отрабатывают механизм родов. Учащиеся учатся принимать роды в индивидуальных палатах, готовят пакет для приема родов. По картинкам, слайдам изучают позиции роженицы в I,II периоде родов. В роддоме участвуют в приеме рожениц, заполняют паспортную часть родов. Определяют состояния беременной (измерение артериального давления, пульс). Проводят наружное обследование рожениц, измеряют таз, окружность живота и высоту стояния дна матки. Определяют группу крови и Rh- фактор под контролем врача. Наблюдают за роженицей и ведением родов. Заполняют партограммы. Участвуют в проведении туалета новорожденных. Оценивают состояние новорожденных по шкале Апгар. Знакомятся с современными методами оживления новорожденных. Знакомятся с принципами организации работы послеродового отделения, в палатах совместного пребывания «матери и дитя». Осуществляют уход за молочными железами при трещинах. Проводят беседу на темы: «Гигиена послеродового периода», «Профилактика маститов».

қазіргі әдістемелерін игеруде және МҰ ауруханаларында науқастарға қалпына келтіру емін және оңалту шараларын ұйымдастра білуде; **Арнайы:** АҚ 1. Өмірге қауіп төндіретін және шұғыл жағдайларда медициналық көмек көрсете білуде; АҚ 2. Гинекологиядағы емнің және алдын-алудың қазіргі жаңа әдістерін, отбасын жоспарлау әдістерін білуде **құзырлы болуы қажет.**	

3 Акушерия және гинекология пәнінің тақырыптық жоспары мен мазмұны

3.1 Пәннің тақырыптық жоспар

№	Тараулар мен тақырыптардың атауы	Барлығы	Теория	Практика
	III курс IV семестр	**30**	**10**	**20**
	I тарау Кіріспе			
1.1	Қазақстан Республикасында акушерия-гинекологиялық көмек көрсетуді ұйымдастыру. Акушериядағы деонтология. Акушериялық стационардағы аурулардың алдын алу	2	2	-
1.2	Әйел жыныс мүшелерінің анатомиясы мен физиологиясы. Әйел жамбасы және жамбастың түбі. Іштегі нәресте басы - босану объектісі	6		6
	2 тарау Физиологиялық акушерия			
2.1	Жүктіліктің физиологиясы. Жүктілік кезінде әйел организмінде болатын өзгерістер. Іштегі нәрестені антенаталдық қорғау	2	2	-
2.2	Жүктіліктің ерте және кеш мерзімдерін диагностикалау. Жүкті әйелдер гигиенасы. Перинатология негіздері	20	6	14
	IV курс V семестр	**50**	**15**	**35**
2.3	Босану. Босанудың басталу себептері. Босанудың клиникалық ағымы. «Қауіпсіз ана». Қынап арқылы босанудың технологиясы. Іштегі нәресте гипоксиясы. Жаңа туылған нәресте асфиксиясы. Қалыпты босанудан кейінгі кезең. Отбасын жоспарлау	16	4	12

3 тарау Патологиялық акушерия				
3.1	Босанудан кейінгі кезеңнің патологиялық ағымы	8	2	6
3.2	Жүктілікпен байланысты аурулар. Жүктілер гестозы. Ерте және кеш дамитын гестоздарды емдеу принциптері, босандырып алу мерзімдері	10	4	6
3.3	Жүктілік және экстрагениталдық аурулар. Жүктілік пен босану ағымының және оларды жүргізудің ерекшеліктері	10	4	6
3.4	Іштегі нәресте дамуының ауытқулары мен аурулары. Жүктілікті көтере алмаушылық. Ұзаққа созылған жүктілік. Көп ұрықты (іштегі нәресте) жүктілік	6	1	5
	IV- курс VI- семестр	**50**	**15**	**35**
3.5	Жамбастың ауытқуы. Нәресте басының шалқайып орналасуы. Нәрестенің көлденең және қиғаш орналасуы	9	1	6
3.6	Босану әрекетінің ауытқулары. Нәрестенің жамбасымен келуі		2	
3.7	Босану кезіндегі және босанғаннан кейінгі қан кетулер. Геморрагиялық шок, ДТҚҰ (ДВС) – синдром. Қағанақ суының эмболиясы. Босану кезінде және босанудан кейінгі ерте кезеңдерде туындайтын қан кетумен күресудің қазіргі әдістері. Қалыпты орналасқан плацентаның мезгілінен ерте ажырауы. Плацентаның алда орналасуы	10	4	6
3.8	Босану кезіндегі жарақаттанушылық (травматизм). Акушериялық операциялар	8	2	6
4 тарау Гинекология				
4.1	Кіріспе. Гинекологиялық аурулармен сырқаттанатын науқастарды тексеру әдістері. Әйел жыныс мүшелерінің қабыну аурулары. Әйел адамның репродуктивті қызметінің бұзылуы	8	2	6
4.2	Әйел жыныс мүшелерінің ісік тәрізді аурулары мен нағыз ісіктері	8	2	6

ческой помощи в Республике Казахстан. Учреждения акушерско-гинекологического профиля. Виды и этапность специализированной помощи на различных уровнях. Задачи, обязанности и права всех видов учреждений акушерско-гинекологической помощи. Документация. Современные представления о перинатальном уходе. Роль фельдшера в уходе за роженицей, родильницей. Основы медицинской этики и деонтологии.

Факторы и пути передачи внутрибольничных инфекций. Санитарно-гигиенические требования и противоэпидемический режим в акушерском стационаре и гинекологическом отделении. Асептика, антисептика. Понятие дезинфекции, стерилизации. Требования к личной гигиене медицинского персонала. Обработка рук медицинского персонала. Меры индивидуальной защиты медицинского персонала. Особенности уборки помещений акушерского стационара.

Тема 1.2 Анатомия и физиология женских половых органов. Женский таз и тазовое дно. Головка плода как объект родов

Строение женских половых органов. Флора и степень чистоты влагалища. Топография тазовой клетчатки и смежных органов (прямой кишки, мочевого пузыря, мочеиспускательного канала). Ход брюшины малого таза. Связочный аппарат матки и яичников, его значение. Кровеносная и лимфатическая система женских половых органов. Иннервация. Молочные железы.

Периоды в жизни женщины, нормальный менструальный цикл, циклические изменения во всем организме, нейрогуморальная регуляция менструального цикла. Таз взрослой женщины, строение отдельных костей таза. Отличие женского таза от мужского. Отделы таза. Большой и малый таз, наружные размеры таза. Плоскости малого таза и его размеры, определение диагональной и истинной коньюгаты. Угол наклонения таза и его значение. Строение тазового дна. Строение, размеры головки плода.

Практическое занятие:

Занятия проводятся в кабинете доклинической практики: изучение анатомии женских половых органов. Проводить осмотр женских половых органов. Обследование с помощью зеркал, двуручное влагалищное исследование (на фантоме). По таблицам, анализам определение степени чистоты влагалища. Вести календарь менструального цикла. Изучение физиологического метода предохранения от нежелательной беременности. Изучение строения отдельных костей таза, плоскости малого таза и его размеры. Измерение размеров таза тазомером на скелетированных тазах и на фантоме. Измерение наружных размеров таза. Определение и вычисление истинной коньюгаты таза. Измерение индекса Соловьева. Строение, размеры головки плода.

Раздел 2 Физиологическое акушерство

Тема 2.1 Физиология беременности. Изменение в организме женщины при беременности. Антенатальная охрана плода

Понятие о физиологии беременности. Строение яйцеклетки и сперматозоида. Оплодотворение. Функции плаценты, пуповины, околоплодных вод. Понятие о фетоплацентарной системы. Критические периоды беременности. Адаптация организма женщины к беременности в различные сроки беременности.

3.3	Беременность и экстрагенитальная патология. Особенности течения и ведения беременности и родов	10	4	6
3.4	Аномалии развития и заболевания плода. Невынашивание беременности. Перенашивание беременности Многоплодная беременность	6	1	5
	IV курс VI семестр	**50**	**15**	**35**
3.5	Аномалии таза Разгибательные предлежания плода. Поперечное и косое положение плода	9	1	6
3.6	Аномалии родовой деятельности. Тазовое предлежания плода		2	
3.7	Кровотечения во время беременности и в родах. Геморрагический шок, ДВС-синдром. Эмболия околоплодными водами. Современные методы борьбы с кровотечениями в последовом и раннем послеродовом периодах.	10	4	6
	Преждевременная отслойка нормальной расположенной плаценты. Предлежание плаценты			
3.8	Родовой травматизм. Акушерские операции	8	2	6
	Раздел 4. Гинекология			
4.1	Введение. Методика обследования больных с гинекологическими заболеваниями. Воспалительные заболевания женских половых органов. Нарушение репродуктивной функции женщины	8	2	6
4.2	Опухолевидные образования и истинные опухоли женских половых органов	8	2	6
4.3	Острый живот в гинекологии. Общая терапия гинекологических больных	7	2	5
	Всего:	**130**	**40**	**90**

3.2 Содержание типовой учебной программы дисциплины

Раздел 1 Введение

Тема 1.1 Организация акушерско-гинекологической помощи в РК. Деонтология в акушерстве. Профилактика заболеваний в акушерских стационарах

Понятие акушерство. История развития русского акушерства. История развития акушерства в Республике Казахстан. Организация родовспоможения и гинекологи-

4.3	Гинекологиядағы «іштеспе». Гинекологиялық науқастарды жалпы емдеу	7	2	5
	Барлығы:	**130**	**40**	**90**

3.2 Пәннің үлгілік оқу бағдарламасының мазмұны

1 тарау Кіріспе

1.1 тақырып Қазақстан Республикасында акушерия-гинекологиялық көмек көрсетуді ұйымдастыру. Акушериядағы деонтология. Акушериялық стационардағы аурулардың алдын алу

Акушерия туралы түсінік. Орыс акушериясының даму тарихы. Қазақстан Республикасында акушерияның даму тарихы. Қазақстан Республикасында босандыруды және гинекологиялық көмек көрсетуді ұйымдастыру. Акушериялық гинекологиялық сала мекемелері. Әртүрлі деңгейде мамандандырылған көмек көрсету түрлері мен сатылары. Акушерия-гинекологиялық көмек көрсететін мекемелердің міндеттері мен құқықтары. Құжаттамалары. Перинатальды күтім жасау туралы қазіргі көзқарастар. Фельдшердің толғатқан және босанған әйелдерге күтім жасаудағы рөлі. Медициналық этика мен деонтологияның негіздері.

Ауруханаішілік инфекцияны тудыратын факторлар және оның берілу жолдары. Акушериялық стационардағы және гинекологиялық бөлімшедегі санитария-гигиеналық талаптар мен індетке қарсы режімдер. Асептика, антисептика. Зарарсыздандыру мен залалсыздандыру туралы түсінік. Медицина қызметкерлерінің жеке басының гигиенасын сақтауға қойылатын талаптар. Медициналық қызметкердің өз қолын өңдеуі. Медицина қызметкерлерінің жеке басын қорғау шаралары. Акушериялық стационардың бөлмелерін жиыстыру ерекшеліктері.

1.2 тақырып Әйел жыныс мүшелерінің анатомиясы мен физиологиясы. Әйел жамбасы және жамбастың түбі. Іштегі нәресте басы - босану объектісі

Әйел жыныс мүшелерінің құрылымы. Қынаптың тазалық дәрежесі мен флорасы. Жамбас шелмайы мен көршілес ағзалардың (тікішек, қуық, зәр шығару каналы) топографиясы. Кіші жамбас астауында ішперденің жүру жолы. Жатырдың және анабездің байламды аппараты, оның маңызы. Әйел жыныс мүшелерінің қан және лимфа жүйелері. Иннервациясы. Сүт бездері. Әйел өміріндегі кезеңдер, қалыпты етеккір циклі, әйел организміндегі циклдік өзгерістер, етеккір циклінің нейрогуморалдық реттелуі. Ересек әйелдер жамбасы, жамбас сүйектерінің құрылымы. Әйел жамбасының еркек жамбасынан айырмашылығы. Жамбас бөлімдері. Үлкен және кіші жамбас астауы. Жамбастың сыртқы өлшемдері. Кіші жамбас астауының жазықтықтары және оның өлшемдері, диагональдық және нағыз конъюгатаны анықтау. Жамбастың иілу бұрышы мен оның маңызы. Жамбас түбінің құрылымы. Нәресте басының құрылымы мен өлшемдері.

Практикалық сабақ:

Сабақ клиникаға дейінгі кабинетте өтеді: әйел жыныс мүшелерінің анатомиясын зерттеу. Әйел жыныс мүшелерін қарап тексеру. Айнамен тексеру, қынап (іншек)

арқылы қос қолмен тексеру (фантомда). Кестелер бойынша және анализдер арқылы қынаптың тазалық дәрежесін анықтау. Етеккір циклінің күнтізбесін жүргізу. Қажетсіз жүктіліктен сақтанудың физиологиялық әдістерін үйрену. Жамбас сүйектерінің жеке құрылымын зерттеу. Кіші жамбас астауының жазықтықтары және оның өлшемдері. Жамбас қаңқасында және фантомда жамбасөлшеуішпен жамбастың көлемін анықтау. Жамбастың сыртқы өлшемі. Жамбастың нағыз коньюгатасын анықтау және есептеу. Соловьев индексін өлшеу. Нәресте басының құрылымы мен өлшемдері.

2 тарау Физиологиялық акушерия

2.1 тақырып Жүктіліктің физиологиясы. Жүктілік кезінде әйел организмінде болатын өзгерістер. Іштегі нәрестені антенаталдық қорғау

Жүктіліктің физиологиясы туралы түсінік. Аналық жыныстық жасушаның және шәуьеттің құрылымы. Ұрықтану. Плацентаның, кіндікбаудың, қағанақ суының қызметі. Фетоплацентарлық жүйе туралы түсінік. Жүктіліктің критикалық кезеңдері. Әйел организмінің жүктіліктің мерзіміне сәйкес бейімделуі.

2.2 тақырып Жүктіліктің ерте және кеш мерзімдерін диагностикалау. Жүкті әйелдер гигиенасы. Перинатология негіздері

Жүктіліктің ерте және кеш мерзімдерін диагностикалау. Жүкті әйелдерді тексеру әдістері. Жүкті әйелдер гигиенасы.

Перинатология туралы негізгі түсінік. Перинатальды патология дамуындағы қауіпқатерлі факторлар. Эмбрион мен іштегі нәрестенің дамуына әсер ететін сыртқы ортадағы факторлар. Фетоплацентарлық жүйе, іштегі нәрестенің жағдайын бағалау. Фетоплацентарлық жеткіліксіздік. Перинаталдық патологиялар, оның алдын алу шаралары.

Практикалық сабақ:

Сабақ әйелдерге кеңес беру мекемелерінде өтеді. Білім алушылардың жүкті әйелдерді қабылдауға қатысуы: жүкті әйелдердің жеке картасын толтыру, анамнезін жинау, қан қысымын өлшеу, тамыр соғысын анықтау, жамбастың көлемін, іш шеңберін және жатыр түбінің биіктігін өлшеу, тексерілуге жолдама жазып беру, айырбас картасын толтыру. Акушериялық сыртқы зерттеулер жүргізу. Жүктіліктің мерзімін анықтау, СДО, «Жүкті әйелдің гигиенасы» тақырыбына сұхбат жүргізуге дайындалу.

2.3 тақырып Босану. Босанудың басталу себептері. Босанудың клиникалық ағымы. «Қауіпсіз ана». Қынап арқылы босанудың технологиясы. Іштегі нәресте гипоксиясы. Жаңа туылған нәресте асфиксиясы. Қалыпты босанудан кейінгі кезең. Отбасын жоспарлау

Босанудың кезеңдері, ұзақтығы, босану күштері. Шүйдесімен келген нәрестені босанудың биомеханизмі. «Қауіпсіз ана». Босанудың ағымы және оны жүргізу. Іштегі нәресте гипоксиясының себептері, белгілері және оны емдеу. Іштегі нәресте асфиксиясының белгілері. Қалыпты босанудан кейінгі кезең, оның ұзақтығы. Емізудің принциптері. Отбасын жоспарлау. ДДҰ анықтамасы. Контрацепцияның қазіргі әдістері.

Практикалық сабақ:

Сабақ клиникаға дейінгі кабинетте және перзентханада өтеді: шүйдесімен кел-

помощь при неотложных и угрожающих жизни состояниях. СК 2. Знать новые современные методы профилактики и лечения в гинекологии, методы планирования семьи;	

3 Тематический план и содержание дисциплины « Акушерство и гинекология»

3.1 Тематический план дисциплины

№/п	Наименование разделов и тем	Всего	Теория	Практика
	III курс IV семестр	**30**	**10**	**20**
	Раздел 1 Введение			
1.1	Организация акушерско-гинекологической помощи в РК. Деонтология в акушерстве. Профилактика заболеваний в акушерских стационарах	2	2	-
1.2	Анатомия и физиология женских половых органов. Женский таз и тазовое дно. Головка плода как объект родов	6		6
	Раздел 2 Физиологическое акушерство			
2.1	Физиология беременности. Изменение в организме женщины при беременности. Антенатальная охрана плода	2	2	
2.2	Диагностика ранних и поздних сроков беременности. Гигиена беременных. Основы перинатологии	20	6	14
	IV курс V семестр	**50**	**15**	**35**
2.3	Роды. Причины наступления родов. Клиническое течение родов. Безопасное материнство. Технология вагинальных родов. Внутриутробная гипоксия плода. Асфиксия новорожденного. Нормальный послеродовый период. Планирование семьи	16	4	12
	Раздел 3 Патологическое акушерство			
3.1	Патологическое течение послеродового периода	8	2	6
3.2	Заболевания, связанные с беременностью. Гестозы беременных. Современные методы лечения позднего гестоза и сроки родоразрешения	10	4	6

менять полученные знания в клинической практике; БК 9. Знать физиологию человека в различных возрастных периодах и использовать их при изучении специальных дисциплин; БК 10. Определить характер патологической реакции, владеть техникой микроскопирования и дифференцирования различных патологических процессов по микропрепаратам; БК 11. Знать природу микробов, вирусов их роль в развитии инфекционного процесса, инфекционного контроля и инфекционной безопасности пациентов и медицинского персонала в структурных подразделениях медицинских организаций; **Профессиональными:** ПК 1. Уметь организовывать сестринский уход и наблюдение за пациентами, владеть техникой выполнения процедур и манипуляций; ПК 2. Знать основные симптомы и синдромы нарушений функций систем и органов, владеть методикой подготовки пациентов к лабораторным, функциональным и инструментальным методам исследования; ПК 3. Уметь оказывать неотложную доврачебную медицинскую помощь и квалифицированную медицинскую помощь взрослому и детскому населению; ПК 4. Владеть приемами первой медицинской помощи при различных видах повреждений, методами ухода за хирургическими больными, методами сердечно-легочной реанимации; ПК 5. Владеть современными методами интенсивной терапии и реанимации при заболеваниях и критических состояниях во всех возрастных группах и знать организацию восстановительного лечения и реабилитации пациентов в условиях стационара МО; **Специальными:** СК 1. Уметь оказывать медицинскую	- проводить мероприятия по гигиеническому воспитанию и медико-гигиеническому консультированию населения; - владеет навыками приема родов; - определять сроки беременности специальными и дополнительными методами обследования; - работать в системе первичной медико-санитарной помощи; - осуществлять уход и выполнять медицинские манипуляций в родовспомогательных учреждениях; - консультировать в вопросах планирования семьи; - выявлять ранние симптомы предраковых заболеваний женских половых органов; - обучать женщин методам самообследования молочных желез. **Компетентен в вопросах:** - медицинской этики и деонтологии; - санитарно-гигиенического режима в акушерско-гинекологических учреждений; - в вопросах планирования семьи; - ухода и наблюдения за беременными, роженицами, родильницами в пределах своей компетенции; - ухода и наблюдения за гинекологическими больными.

ген нәрестені босанудың биомеханизмін зерттеу. Фантомда, қуыршақ бойынша босандыру механизмін үйрену. Білім алушы босануды қабылдауды үйренеді, босануды қабылдауға пакет дайындайды. Суреттер, слайдтар бойынша босанудың I,II кезеңіндегі толғақ әйелдің жағдайын анықтау. Перзентханада босанушыны қабылдауға қатысу, босану тарихының төлқұжаттық бөлігін толтыру. Жүкті әйелдің жағдайын анықтау (қан қысымын өлшеу, тамыр соғысын анықтау). Босанушыға акушериялық сыртқы зерттеулер жүргізу, жамбас өлшемдерін, іш шеңберін, жатыр түбінің биіктігін өлшеу. Оқытушының бақылауымен қан топтары мен резус-факторды анықтау. Босанушыны қадағалау, босануды жүргізу. Партограмманы толтыру. Жаңа туылған нәрестені тазалауға қатысу. Нәрестенің жағдайын Апгар шкаласы бойынша бағалау. Жаңа туылған нәресте реанимациясы әдістерімен танысу. Босанғаннан кейінгі бөлімнің жұмыс істеу принциптермен танысу. «Ана мен бала» бөлмесінде жұмыс істеу. Жарылған емшекке күтім жасау. «Босанудан кейінгі гигиена» және «Маститтің алдын алу» тақырыптары бойынша сұхбат жүргізу.

3 тарау Патологиялық акушерия

3.1 тақырып Босанудан кейінгі кезеңнің патологиялық ағымы

Босанудан кейінгі асқынулар және этиологиясы сепсистік емес аурулар туралы түсінік. Босанудан кейін туындайтын сепсистік аурулар. Жіктемесі. Клиникасы, диагностикасы мен емдеу принциптері. Босанудан кейін туындайтын маститтер: этиопатогенезі, жіктемесі, диагностикасы, емі.

Практикалық сабақ:

Сабақ перзентханада өтеді: жалпы күтім жасау, босанудан кейінгі бөлімшенің жұмысын ұйымдастыру принциптерімен танысу, «Ана мен бала» бөлмесінде жұмыс істеу. Қолданыстағы бұйрықтар бойынша санитариялық режимді сақтау. Емізудің принциптері. Жарылған емшекке күтім жасау. «Босанудан кейінгі гигиена» және «Маститтің алдын алу» тақырыптары бойынша сұхбат жүргізу.

3.2 Жүктілікпен байланысты аурулар. Жүктілер гестозы. Ерте және кеш дамитын гестоздарды емдеу принциптері, босандырып алу мерзімдері

Гестоз туралы түсінік. Жүктілер гестозы этиопатогенезінің қазіргі теориялары. Клиникалық жіктемесі. Гестоздардың барлық кезеңдері мен түрлерінің клиникалық симптомдары. Кеш туындайтын гестоздардың түрлерін, дәрежесін, ағымының ауырлығын ескере отырып қазіргі кешенді қарқынды ем қолдану принциптері. Госпитализациялауға дейінгі кезеңде кеш туындайтын гестоздардың ауыр түрінде шұғыл көмек көрсету. Босандырып алу мерзімі. Жүктілер арасында гестозға қауіптілігі жоғары топтарды анықтау. Акушердің жүкті әйелдер гестозын анықтаудағы, қадағалаудағы, оларға күтім жасаудағы және ем қолданудағы рөлі.

Практикалық сабақ:

Сабақ перзентханада, патология бөлімшесінде жүргізіледі, гестозы бар жүкті әйелдерді тексеру. Әртүрлі гестоздар кезінде жүктілікті және босануды жүргізу жоспарын құруға қатысу. Жүкті әйелдердің жағдайын бағалау және госпитальға дейінгі кезеңде көмек көрсету. Гестозы бар жүкті, босанудағы және босанғаннан кейінгі әйелдерді қадағалауды жүзеге асыру.

3.3 тақырып Жүктілік және экстрагениталдық патология. Жүктілік пен босану ағымының және оларды жүргізудің ерекшеліктері

Ішкі ағзалардың ауруы (жүрек-қантамыр жүйесі, қан түзетін ағзалар, эндокринді аурулар, зәр шығару жүйесінің аурулары) бар жүктіліктің қауіп-қатер дәрежесін анықтау. Госпитализациялау мерзімі. Жүктілік пен босану ағымының ерекшеліктері. Асқынулары. Жұқпалы аурулар, жыныс жолдары арқылы берілетін инфекция, венерологиялық аурулар, АИТВ-инфекциясы. Аурулардың іштегі нәрестеге тигізетін әсері. Жүктілікті үзу көрсетімдері. Ана мен іштегі нәресте үшін болжамы. Жүктілік және ана мен нәресте қанының изосерологиялық сәйкессіздігі. Акушериядағы «іштеспе».

Практикалық сабақ:

Экстрагениталдық аурулармен сырқаттанатын жүкті әйелдерге курация жасау. Жүкті әйелдер арасында аурулар бойынша қауіптілігі жоғары топтарды анықтау.

3.4 тақырып Іштегі нәресте дамуының ауытқулары мен аурулары. Жүктілікті көтере алмаушылық. Ұзаққа созылған жүктілік. Көп ұрықты (іштегі нәресте) жүктілік

Іштегі нәресте патологиялары туралы жалпы мәлімет. Іштегі нәресте дамуының ауытқулары. Факторлары. Перинатальдық скрининг әдістері. Кіндікбаудың, амнионның, плацентаның ауытқулары. Ауытқуларды диагностикалау әдістері, оның жүктілік пен босану ағымына тигізетін әсері. Трофобластық аурулар. Іштегі нәрестенің өлімі: себептері, диагностикасы, профилактикасы. Фельдшердің іштегі нәрестенің антенаталдық өлімін диагностикалаудағы рөлі. Жүктілікті көтере алмаушылық туралы түсінік. Себептері жайында қазіргі көзқарас. Антенаталдық, интранаталдық, неонаталдық, перинаталдық өлім-жітімділік туралы түсінік. Мезгілінен бұрын босануды жүргізу және ағымының ерекшеліктері. Асқынулары. Ұзаққа созылған жүктілік туралы түсінік. Себептері жайында қазіргі көзқарас. Толғақ кешіккен кезде босандыруды жүргізу және оның ағымы. Асқынулары. Көп ұрықты жүктіліктің вариантары. Диагностикасы. Ерекшеліктері. Жүктілік пен босанудың ағымы және оларды жүргізу. Асқынулары.

Практикалық сабақ:

Сабақ перзентханада өтеді: осындай патологиялар кезінде жүктілік пен босануды жүргізу жоспарын құру. Жүкті әйелдерді курациялау. Жаңа туылған нәрестенің жетілгендігін анықтау.

3.5 тақырып Жамбастың ауытқуы. Нәресте басының шалқайып орналасуы. Нәрестенің көлденең және қиғаш орналасуы

Анатомиялық, функционалдық тар жамбас туралы түсінік. Жіктемесі. Босану биомеханизмінің ерекшеліктері. Диагностикасы. Жүктіліктің ағымы. Босануды жүргізу. Әртүрлі пішінді тар жамбас кезіндегі асқынулардың алдын алу. Акушердің тар жамбасты диагностикалаудағы, асқынуларының алдын алудағы және дер кезінде госпитализациялаудағы рөлі. Тар жамбас кезінде операциялық жолмен босандыру көрсетімдері.

Нәресте басының шалқайып орналасуы: төбемен, маңдаймен, бетпен келуі. Диагностикасы. Нәрестенің төбемен және бетпен келуі кезіндегі босану биомеханизмі

2 Планируемые результаты обучения дисциплины

Результаты обучения, запланированные в стандарте и образовательной программе	Результаты, запланированные в типовой учебной программе
Обучающийся должен обладать следующими компетенциями: **Базовыми:** БК 1. Знать нравственные нормы регулирования отношений между людьми в обществе, основные законы и закономерности диалектического развития, использовать основные понятия и действия законов в практической деятельности; БК 2. Иметь представление о политических системах и политических режимах, человеческом измерении политики; БК 3. Знать общие положения экономической теории, владеть основами экономики, экономической ситуации в стране и за рубежом; БК 4. Иметь представление о современных компьютерных технологиях и их применении в современной медицине, использовать современные информационные технологии в профессиональной деятельности; БК 5. Уметь выписывать рецепты, объяснить значения терминов греко-латинского происхождения, знать общие закономерности фармакодинамики и фармакокинетики лекарственных средств; БК 6. Знать общие закономерности происхождения и развития жизни, строение и функционирования клеток тканей, органов и систем организма в норме и в патологии; БК 7. Владеть методикой установления типов и форм наследственных болезней и использовать полученные знания при изучении клинических дисциплин; БК 8. Знать роль причин, условий и реактивных свойств организма в возникновении, развитии и исходе болезни, месторасположения и строение всех тканей и органов тела человека, их основные функции и при	В результате изучения дисциплины обучающийся: **знает:** - организацию акушерской помощи в РК; - законодательство по охране здоровья матери и ребенка; - методы диагностики; - физиологию и патологию беременности и родов; - экстрагенитальную патологию; - болезни, передаваемые половым путем; - методы оказания неотложной помощи; - пути профилактики и реабилитации; - принципы ухода за беременными, роженицами и родильницами; - скринговые методы диагностики и профилактики врожденных и наследственных заболеваний; - методы обследования гинекологических больных; - клинику и методы диагностики гинекологических заболеваний; - принципы оказания неотложной помощи при гинекологических заболеваниях; - современные методы контрацепции. **умеет:** - проводить наблюдение за течением беременности и родов; - устанавливать диагноз; - выявлять группу риска; - принимать нормальные роды; - оказывать неотложную помощь;

1 Пояснительная записка

В связи с введением нового Государственного общеобязательного стандарта образования (далее - ГОСО) по специальности 0301000 - «Лечебное дело» квалификации 0301013 - «Фельдшер» создана типовая учебная программа «Акушерство и гинекология».

Изучение дисциплины «Акушерство и гинекология» предназначено для подготовки фельдшеров общей практики к самостоятельной работе в учреждениях родовспоможения и является неотъемлемой частью программы формирования профессиональной компетенции будущего специалиста. В типовой учебной программе уделяется большое внимание принципам профилактической направленности в медицинском обслуживании женщин, знанию Кодекса Республики Казахстан «О здоровье населения», законодательных и нормативно-правовых документов по охране материнства и детства с этическими и правовыми нормами, профилактики внутрибольничных инфекций и вопросам ухода за больными с учетом компетенций фельдшера.

Предмет включает в себя разделы:

- организация акушерско-гинекологической помощи в Казахстане;
- вопросы профилактики внутрибольничных инфекций;
- физиологическое акушерство;
- патологическое акушерство;
- методы оказания неотложной помощи, методы профилактики гинекологических заболеваний.

Дисциплина предусматривает интеграцию с другими клиническими дисциплинами: сестринское дело в акушерстве и гинекологии, пропедевтика внутренних болезней, внутренние болезни, педиатрия, сестринское дело в хирургии и реанимации, а также с общепрофессиональными дисциплинами. Согласно ГОСО введена структура модульного обучения с уклоном на формирование у обучающихся базовых, профессиональных и специальных компетенций. При разработке рабочих учебных программ организация образования имеет право изменять объем учебного времени, выделенного в типовом учебном плане на изучение дисциплины в пределах 15-25%, при сохранении объема учебного времени, отведенного на цикл, при использовании современных технологий обучения (ГОСО РК 4.05-2008 «Образование среднее. Техническое и профессиональное. Основные положения»).

Формы проведения занятий:

- учебные занятия по расписанию учебного заведения (теоретические, практические и индивидуальные);
- самостоятельные занятия обучающихся во внеурочное время.

және босануды жүргізу. Нәрестенің маңдаймен келуін диагностикалау және осындай жағдайларда акушердің қолданылатын тәсілі. Нәресте басының тік және жоғары орналасуы. Нәресте басының төмен көлденең орналасуы. Асинклитикалық орнығудың түрлері. Нәресте басының дұрыс орналаспау себептері, диагностикасы, позициясы мен түрін анықтау. Жүктіліктің ағымы, асқынулары. Іштегі нәрестесі дұрыс орналаспаған жүкті әйелдерді дер кезінде госпитализациялау.

3.6 тақырып Босану әрекетінің ауытқулары. Нәрестенің жамбасымен келуі

Босану әрекетінің физиологиясы және патологиясы. Жатырдың жиырылу қызметін анықтау әдістері және оның тиімділігін бағалау. Жатырдың жиырылу әрекетінің реттелуі. Патологиялық прелиминарлық кезең. Босану әрекетінің ауытқулары, жіктемесі. Босану әрекетінің ауытқуларын диагностикалау. Жоғары қауіп-қатер топтарын анықтау.

Нәресте жамбасымен келуінің себептері. Жіктемесі. Диагностикасы. Жүктілік пен босанудың ағымы және оны жүргізу. Босану кезінде ана мен балада туындайтын асқынулар.

Практикалық сабақ:

Сабақ жүктілер патологиясы бөлімшесінде өтеді: осындай патологиялармен сырқаттанатын жүкті әйелдерді курациялау. Білім алушылар жатырдың тонусын және жатыр мойнағының ашылу қарқынын анықтайды. Жоғары қауіп-қатер тобын анықтау. Партограмманы толтыру. Ем жүргізуге қатысу.

Сабақ клиникаға дейінгі практикалық кабинеттерде өтеді: фантомда, қуыршақта іштегі нәрестенің орналасу қалпын анықтау. Нәрестенің жүрек соғысын тыңдау. Нәрестенің жамбасымен келуі кезіндегі босану биомеханизмі. Бөксесімен келген нәрестеге жасалатын Цовьянов әдісі. Ана мен балада туындайтын асқынулар. Перзентханада жамбасымен келген нәрестені босануды қабылдауға қатысу. Жамбастың сыртқы көлемін, Михаэлис ромбысын өлшеу және оның пішінін анықтау. Соловьев индексін өлшеу. Диагнональдық және нақты коньюгатаны анықтау. Вастен белгісін анықтау. Іштегі нәресте салмағын шамамен анықтау. Нәресте басының шалқайып орналасу түрлері, оларды анықтау. Босану биомеханизмінің ерекшеліктері. Асинклитикалық орнығудың түрлері, оларды нәресте басының дұрыс орналаспауын фантомда диагностикалау. Нәрестенің дұрыс орналаспауын диагностикалау, кіндікбаудың түсуі.

3.7 тақырып Босану кезіндегі және босанғаннан кейінгі қан кетулер. Геморрагиялық шок, ДТҚҰ (ДВС) – синдром. Қағанақ суының эмболиясы. Босану кезінде және босанудан кейінгі ерте кезеңдерде туындайтын қан кетумен күресудің қазіргі әдістері. Қалыпты орналасқан плацентаның мезгілінен ерте ажырауы. Плацентаның алда орналасуы

Жүктілік кезіндегі қан кету туралы түсінік. Жүктіліктің бірінші жартысындағы қан кету. Жүктіліктің екінші жартысындағы қан кету (плацентаның алда орналасуы, қалыпты орналасқан плацентаның мезгілінен ерте ажырауы). Босану кезіндегі қан кету: I, II, III кезеңінде және босанғаннан кейінгі ерте кезеңде қан кету. Физиологиялық қан кетуді есептеу және оны қалпына келтіру ережелері. Жүктілік және босану кезіндегі қан кетудің алдын алу. Босанғаннан кейін кешірек туындайтын қан кетулер, себептері, клиникасы, диагностикасы. Геморрагиялық шок, кезеңдеріне байланысты

клиникалық көрінісі. Диагностикасы. ДТҚҰ (ДВС)-синдром: себептері, жіктемесі, клиникасы, диагностикасы. Қағанақ суының эмболиясы: себептері, клиникалық белгілері. Босану және босанудан кейінгі ерте кезеңдерде туындайтын қан кетулермен күресудің қазіргі әдістері. Госпитальға дейінгі кезеңде көрсетілетін акушерлік көмек. Акушердің осындай асқынуларды анықтаудағы және олардың алдын алудағы рөлі.

Практикалық сабақ:

Сабақ перзентханада өтеді: жүктілік кезінде қан кетуге күдік туғызатын жүкті әйелдерді курациялау. Қан кету бойынша жоғары қауіп-қатер тобын анықтау. Дәрігердің көмегімен қан тобы мен резус-факторды анықтау. Босандыруға қатысу. Босану кезінде және босанудан кейін туындайтын патологиялар кезінде шұғыл көмек көрсету. Гемотрансфузияға қатысу. Босану тарихы бойынша бала жолдасын қолмен бөліп алу жағдайларын талдауға қатысу. Стандарт бойынша шұғыл көмек көрсету.

3.8 тақырып Босану кезіндегі жарақаттанушылық (травматизм). Акушериялық операциялар

Акушериялық жарақаттанушылықтың түрлері: сыртқы жыныс мүшелерінің, шатаралықтың, қынаптың, жатыр мойнағының, жатырдың жыртылуы, жатырдың айналып кетуі. Акушериялық жыланкөздер. Себептері. Жіктемесі. Диагностикасы. Клиникасы. Госпитальға дейінгі кезеңде жүргізілетін акушерлік тәсілдер. Тасымалдаушылық туралы мәселелерді шешу. Акушердің осы асқынуларды анықтаудағы және олардың алдын алудағы рөлі. Акушериялық операциялар туралы жалпы мәлімет. Акушериялық операциялардың жіктемесі. Операция көрсетімдері, операцияға дайындық. Қазіргі жансыздандырудың принциптері. Фельдшердің операцияға дайындық жасаудағы, оны орындаудағы және операциядан кейін науқасқа күтім жасаудағы рөлі.

4 бөлім Гинекология

4.1 тақырып Кіріспе. Гинекологиялық науқастарды тексеру әдістері. Әйел жыныс мүшелерінің қабыну аурулары. Репродуктивті жүйенің функционалдық жағдайының ерекшеліктері

Гинекология туралы түсінік. Гинекологияның басқа ғылымдармен байланысы. Гинекологиялық көмек көрсетуді ұйымдастыру принциптері. Жалпы анамнез және оның мәні. Арнайы гинекологиялық анамнез. Жалпы тексеру. Гинекологиядағы зерттеудің қосымша әдістері. Әйел жыныс мүшелерінің қабыну аурулары туралы түсінік, қоздырғыштары, инфекцияның әйел жыныс мүшелеріне ену жолдары. Экзогенді және эндогенді инфекциялар туралы түсінік. Әйел жыныс ағзаларының спецификалық және бейспецификалық қабыну аурулары. Жыныс жолдары арқылы берілетін аурулар. Клиникалық белгілері. Диагностикалау принциптері. Әйел жыныс мүшелерінің қабыну ауруларын емдеу. Етеккір функциясы бұзылыстарының этиопатогенезі. Жіктемесі. Диагностикалау принциптері. Емдеу.

Практикалық сабақ:

Сабақ гинекологиялық бөлімшеде өтеді: гинекологиялық науқастардың анамнезін жинау. Арнайы тексеруді өткізу: сыртқы жыныс мүшелерін қарап тексеру, айнамен

СОДЕРЖАНИЕ

1. Пояснительная записка 22
2. Планируемые результаты обучения дисциплины. 23
3. Тематический план и содержание дисциплины 25
4. Требования к условиям организации и реализации образовательного процесса 33
5. Контроль планируемого результата обучения 33
6. Литература и средства обучения 34

Настоящая типовая программа не может быть тиражирована и распространена без разрешения Министерства здравоохранения Республики Казахстан.

Автор:

1. Исакова Л.А.- ГККП «Западно-Казахстанский медицинский колледж», преподаватель акушерства и гинекологии.

Эксперты:

1. Дмитриенко Н.Б. – директор Областного перинатального центра Западно-Казахстанской области;
2. Джумашева Т.С. – заместитель директора Областного перинатального центра Западно-Казахстанской области;
3. Еламанова Ф.И. – преподаватель ЦМК «Хирургия, акушерство и гинекология» Актюбинского медицинского колледжа.

1 РАЗРАБОТАНА И ВНЕСЕНА Республиканским центром инновационных технологий медицинского оборудования и науки и ГККП «Западно-Казахстанский медицинский колледж» г. Уральск.

2 ВВЕДЕНА впервые.

3 ТИПОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА разработана в соответствии с государственным общеобязательным стандартом образования 2010 г. по специальности 0301000 - «Лечебное дело» квалификации 0301013 - «Фельдшер».

4 ТИПОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА утверждена приказом Министерства здравоохранения Республики Казахстана от 5 августа 2010 г. № 604.

қарау. Қынаптың тазалық дәрежесіне, созға, онкоцитологияға жағынды алу. Зерттеудің қосыша әдістерін өткізуге қатысу. Осы патологиялармен сырқаттанатын науқастарға курация жасау. Науқастарға күтім жасау және ем қолдану принциптерімен танысу. Емшара кабинетінде, қарап тексеретін бөлмелерде, кезекшілік орындарында жұмыс істеу.

4.2 тақырып Әйел жыныс мүшелерінің ісік тәрізді аурулары мен нағыз ісіктері

Нағыз ісіктер және ісік тәрізді түзілістер туралы түсінік. Қатерсіз және қатерлі ісіктердің сипаттамасы. Әйел жыныс мүшелерінің обыралды аурулары. Сүтбездің қатерсіз ісіктері. Клиникалық белгілері. Диагностикалау принциптері. Жыныс мүшелерінің обырын ерте анықтау және олардың алдын алу үшін жаппай профилактикалық қарап тексеруді ұйымдастыру және оның маңызы.

Практикалық сабақ:

Жыныс мүшелерінің әртүрлі қатерсіз ісіктерімен сырқаттанатын науқастарды қарап тексеру. Жатыр мойнағының патологиясы бар науқастарды кабинетте қабылдауға қатысу, гистологиялық зерттеуге жолдама беру. Кабинетте жұмыс істеу, маммография көмегімен сүтбезді зерттеу.

4.3 тақырып Гинекологиядағы «іштеспе». Гинекологиялық науқастарды жалпы емдеу

Гинекологиядағы «іштеспе» көрінісі. Мүмкін болатын варианттары (жатырдан тыс жүктілік, киста аяқшасының қайырылып қалуы, анабез апоплексиясы, іріңдіктің құрсақ қуысына қарай жарылуы). Клиникасы, диагностикасы, дәрігерге дейін көмек көрсету. Осындай жағдайларда фельдшердің көрсететін тәсілі. Гинекологиялық стационардағы емдеу-сақтау режімі. Негізгі қолданылатын емдік шаралар. Дәрідәрмектермен емдеу. Физиотерапия. Науқастарды кіші және үлкен операцияға дайындау. Операциядан кейін науқастарға күтім жасау.

Практикалық сабақ:

Сабақ гинекологиялық бөлімшеде өтеді: анамнез жинау, «Іштеспе» белгісі бар науқстарды қарап тексеру, тексерудің қосымша әдістеріне құрал-жабдықтарды дайындау. Кіші гинекологиялық операцияларға көмекшілік ету. Науқастарды курациялау. Кезекшілік орнында, емшара және қарап тексеретін бөлмеде жұмыс істеу.

4 Оқу үрдісін ұйымдастыруға және жүзеге асыруға қойылатын талаптар

Білім беру технологиясын таңдау пәннің мазмұндық ерекшелігіне байланысты және білім алушылардың мейірбикенің біліктілігіне сәйкес гинекологиялық аурулармен сырқаттанатын науқастарға, жүкті әйелдерге, босанатын және босанған әйелдерге күтім жасауда білімін, іскерлігін, дағдысын қалыптастыруға бағытталуы керек (МЖМБС және білім беру бағдарламасын қараңыз). МЖМБС бойынша базалық, кәсіптік және арнайы біліктілікті қалыптастыруға арналған модульдік оқудың құрылымы енгізілген. Практикалық сабақтарды өткізгенде топты 8 адамнан аспайтын топшаларға бөлу қарастырылған.

Практикалық дағдыларын жетілдіру үшін пән бойынша диплом алдындағы практика қарастырылған.

Бағдарлама оқытудың түріне, ұйымдастырылуына, мазмұны мен оқыту әдісіне дәйекті өзгертулер мен толықтырулар енгізуге құқық береді. Оқыту барысында қазіргі заманға сай оқу-әдістемелік әдебиеттер, жаңа оқу және анықтама құралдарды, электронды оқулықтарды, мультимедиялық оқу бағдарламаларын қолдануды ұсынады.

5 Оқытудың жоспарланған нәтижесін бақылау

Білімді бақылау түрлеріне: бастапқы, ағымды, аралық және қорытынды бақылау енеді. Оқу жұмыс бағдарламасын құрастырғанда компетенциалы-бағдарлау практикалық жұмыстар және тест тапсырмалары қарастырылады. Бақылау түрін таңдау құқығы қарастырылған. Қорытынды аттестация негізгі клиникалық пәндер бойынша кешенді түрде 2 кезең бойынша өткізіледі: теория және практика.

6 Әдебиеттер және оқу құралдары*

6.1 Негізгі әдебиеттер

Мемлекеттік тілде:

1. Бисембаева Р.С., Раисова Ә.Т., Нұрқасымова Р.Ғ. Оқулық «Акушерия». – Алматы. 2004.
2. А.Т Раисова, Р.Ғ. Нұрқасымова. Оқулық «Акушерия және гинекология». – Алматы. 2002.

Орыс тілінде:

1. Акушерство: учебник + CD. Радзинский В.Е. – М., 2008. - 904 с.
2. «Гинекология. Практикум» В.Б. Цхай., Т.А. Макаренко, Е.К. Шаламова, И.О. Ульянова. – Ростов-на-Дону. 2006.
3. Сестринское дело в акушерстве и гинекологии: учебник. Дзигуа М.В. – М., 2011. – 528 с.
4. «Акушерство и гинекология. Практикум» под редакцией Т.Е. Белокриницкой. Ростов-на-Дону. 2007.

6.2 Қосымша әдебиеттер

1. Внутрибольничная инфекция: учебное пособие. В. Л. Осипова. М., 2009. – 256 с.
2. Гинекология. Л.Н. Василевская, В.М. Грищенко, В.П. Юровская, Н.А. Щербина. – Ростов-на-Дону, «Феникс». -2007.
3. Перинатальное акушерство. В.Б. Цхай. – Ростов-на-Дону, «Феникс», 2007.
4. Программа ВОЗ «Безопасное материнство». 2008.

6.3 Оқу құралдары:

1. Дидактикалық және көрнекі құралдар;
2. Қағаз және электронды нұсқадағы тестілер;
3. Қағаз және электронды нұсқадағы оқу-әдістемелік құралдар;
4. Диапозивтер, слайдтар, оқулық фильмдер;
5. Тақырыптық плакаттардың жиынтығы;
6. Тестілер мен есептер жинағы.

*** *Ескерту***: әдебиеттер тізімін жыл сайын жаңартуға болады.

МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ТЕХНИЧЕСКОЕ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

ТИПОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА

АКУШЕРСТВО И ГИНЕКОЛОГИЯ

Специальность: 0301000 - «ЛЕЧЕБНОЕ ДЕЛО»

Квалификация: 0301013 - «Фельдшер»

Объем часов - 130

Астана 2010